

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО

ФИЗИКА И АСТРОНОМИЯ

20 май 2022 г.

ПРОФИЛИРАНА ПОДГОТОВКА

ВАРИАНТ 1

ЧАСТ 1 (Време за работа - 90 минути)

Отговорите на задачите от 1. до 30. вкл. отбелязвайте в листа за отговори - първа част!

1. Коя от следните величини е скаларна?

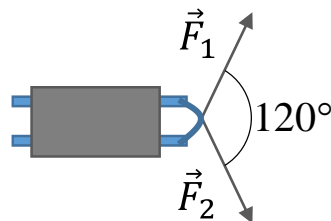
- А) скорост
- Б) сила
- В) импулс
- Г) мощност

2. Компонентите на преместването на материална точка спрямо правоъгълна координатна система са съответно $\Delta x = 3 \text{ m}$ и $\Delta y = -4 \text{ m}$. Колко е големината Δr на вектора на преместването на материалната точка?

- А) 7 m
- Б) 5 m
- В) 1 m
- Г) -1 m

3. Две деца теглят шейна, като я дърпат с еднакви по големина сили $F_1 = F_2 = 100 \text{ N}$, под ъгъл 120° една спрямо друга, както е показано на фигурата? Колко е големината F на равнодействащата на двете сили?

- А) 0 N
- Б) 50 N
- В) 100 N
- Г) 200 N

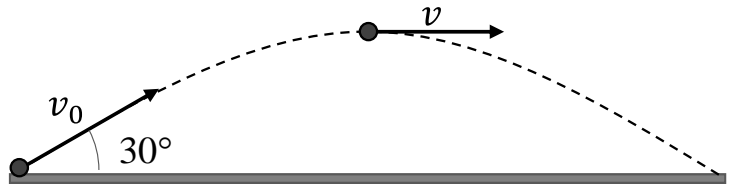

4. Към тяло, намиращо се първоначално в покой, е приложена постоянна сила с големина $F = 30 \text{ N}$ в продължение на интервал от време $\Delta t = 4 \text{ s}$. С колко се променя импулсът на тялото, докато му действа силата?

- A) 120 kg.m/s
- Б) 150 kg.m/s
- В) 300 kg.m/s
- Г) 600 kg.m/s

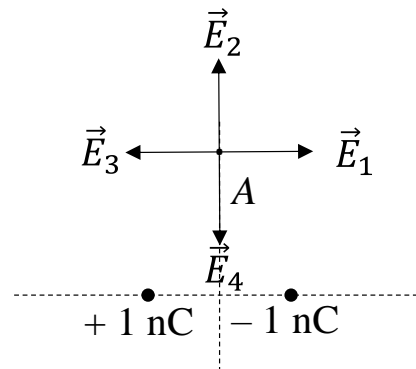
5. Топка за тенис е изстреляна от земната повърхност с начална скорост v_0 под ъгъл 30° спрямо хоризонта, както е показано на фигурата. Колко е скоростта v на топката в най-високата точка от нейната траектория? Силата на съпротивление на въздуха се пренебрегва.

- A) v_0
- Б) $v_0\sqrt{3}/2$
- В) $v_0\sqrt{2}/2$
- Г) $v_0/2$

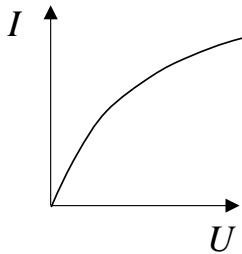

6. Точка A се намира на еднакво разстояние от два равни по големина и противоположни по знак точкови заряда, както е показано на фигурата. Кой от четирите вектора изобразява посоката на интензитета на електричното поле в т. A ?

- A) $\vec{E}_1$
- Б) $\vec{E}_2$
- В) $\vec{E}_3$
- Г) $\vec{E}_4$

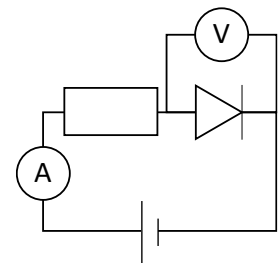
7. На графиката е показана зависимостта на тока I от напрежението U за лампа с нажежаема волфрамова жичка. Какъв извод може да бъде направен от графиката?

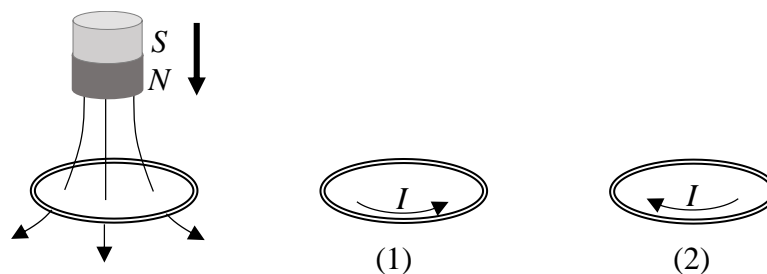
- А) Законът на Ом **НЕ** е валиден за волфрама.
- Б) Съпротивлението на волфрама намалява с повишаване на температурата.
- В) Съпротивлението на волфрама се увеличава с повишаване на температурата.
- Г) Волфрамот е полупроводник със собствена проводимост.

8. На схемата е изобразена електрическа верига, състояща се от идеален диод, резистор със съпротивление $R = 100 \Omega$, източник с пренебрежимо малко вътрешно съпротивление и с електродвижещо напрежение $\mathcal{E} = 12 \text{ V}$, както и два идеални измерителни уреда. Колко са показанията I и U съответно на амперметъра и на волтметъра?

- А) $I = 120 \text{ mA}$; $U = 12 \text{ V}$
- Б) $I = 120 \text{ mA}$; $U = 0 \text{ V}$
- В) $I = 0 \text{ mA}$; $U = 12 \text{ V}$
- Г) $I = 0 \text{ mA}$; $U = 0 \text{ V}$

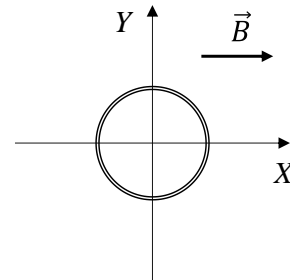
9. На фигурата вляво е илюстриран един от опитите на Фарадей. Постоянен магнит с полюси N и S се доближава към метален пръстен. На коя от номерираните фигури правилно е означена посоката на индуцирания в пръстена ток I ?

- А) на фигура 1
- Б) на фигура 2
- В) в пръстена се индуцира променлив ток
- Г) в пръстена не се индуцира ток

10. Метален пръстен лежи в равнината XU . Пръстенът се намира в еднородно магнитно поле с индукция $\vec{B}$, успоредна на оста X , както е показано на фигурата. При кое от изброените движения в пръстена се индуцира електродвижещо напрежение?

- А) преместване по оста X
- Б) преместване по оста Y
- В) завъртане около оста X
- Г) завъртане около оста Y

11. На какво се дължат цветните пръстени, които се наблюдават при осветяване на сапунен мехур с бяла светлина?

- А) дисперсия на светлината, пречупена през сапунената ципа
- Б) различното поглъщане на светлина с различна дължина на вълната от сапунения разтвор
- В) оптична заблуда, дължаща се на дифракция на светлината, минала през зеницата на окото
- Г) интерференция между светлинните вълни, отразени от външната и вътрешната повърхност на сапунената ципа

12. Точков източник на светлина се намира на разстояние $a = 10$ cm от събирателна леща с фокусно разстояние $f = 20$ cm. Характеризирайте образа на източника.

- А) действителен, обрънат, уголемен
- Б) действителен, прав, умален
- В) недействителен, прав, уголемен
- Г) недействителен, обрънат, умален

13. Кой параметър определя максималната разделителната способност на оптичен микроскоп?

- А) дължината на светлинната вълна
- Б) фокусното разстояние на обектива
- В) фокусното разстояние на окуляра
- Г) разстоянието между обектива и окуляра

14. Коя комбинация от основни единици в системата SI съответства на единицата ват (W)?

- А) kg.m/s
- Б) kg.m/s²
- В) kg.m²/s²
- Г) kg.m²/s³

15. Какво се нарича обхват на измерителен уред със скала?

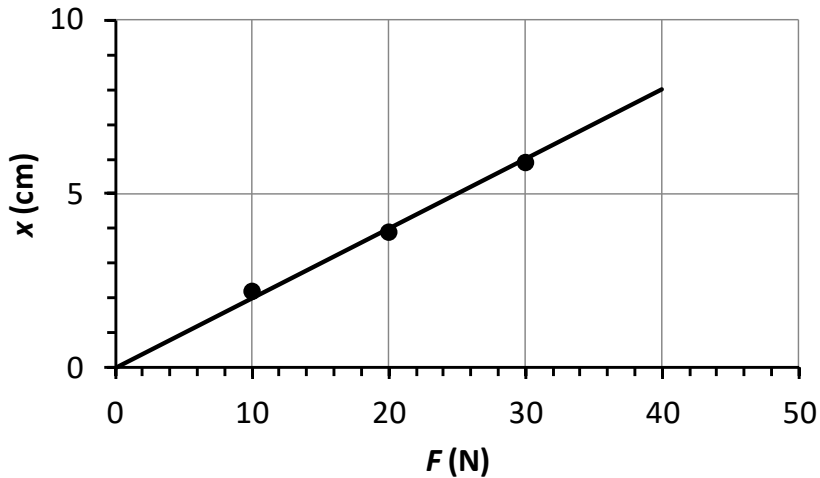
- А) най-малката стойност на величината, която може да бъде измерена с уреда
- Б) най-голямата стойност на величината, която може да бъде измерена с уреда
- В) стойността на величината, съответстваща на едно скално деление на уреда
- Г) броят на скалните деления на уреда

16. На снимката е показан универсален измерителен уред (мултицет). Какъв вид измерване може да бъде направено при показаното положение на предключвателя на уреда?

- А) на постоянно напрежение
- Б) на постоянен ток
- В) на променливо напрежение
- Г) на съпротивление

17. На графиката са показани резултатите от три измервания на деформацията x на пружина под действие на сила F и построена по експерименталните данни права линия. Колко е измерената стойност на коефициента k на еластичност на пружината?

- A) 0,002 N/m
- Б) 0,2 N/m
- В) 5 N/m
- Г) 500 N/m

18. С помощта на милиметрова линейка е измерена страната на квадратна пластинка: $a = 2,0$ cm. С каква абсолютна грешка ΔS може да бъде определена площта на пластинката? Работете с грешка при измерването равна на половината от стойността на най-малкото деление.

- A) 0,05 cm²
- Б) 0,1 cm²
- В) 0,2 cm²
- Г) 0,4 cm²

19. В съд се намират еднакви маси водород (H_2) и хелий (He). Моларната маса на водорода е $\mu_{H_2} = 2$ g/mol, а на хелия - $\mu_{He} = 4$ g/mol. Кой от двата газа има по-голямо парциално налягане?

- A) водородът
- Б) хелият
- В) парциалното налягане на двата газа е еднакво
- Г) не може да се определи въз основа на данните от условието

20. Кое от следните съотношения изразява II принцип на термодинамиката?

- А) $A_{\text{газ}} = p\Delta V$
- Б) $\Delta S \geq 0$
- В) $C_V = 3/2 R$
- Г) $\Delta U = A_{\text{вън}} + Q$

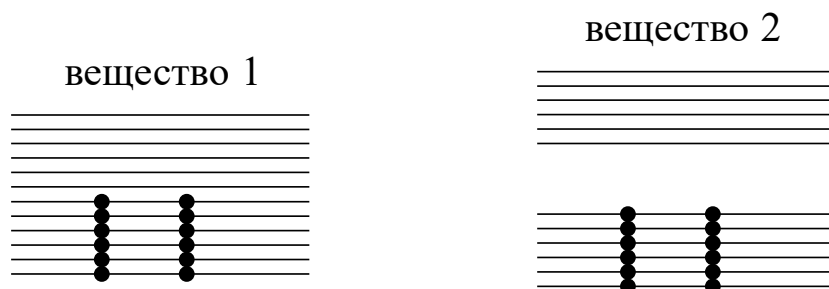
21. Времето на живот на елементарна частица в състояние на покой е $\Delta t_0 = 3 \text{ s}$. Колко е времето на живот на същата частица, ако тя се движи със скорост $v = 0,8c$?

- А) 1,8 s
- Б) 2,4 s
- В) 3,0 s
- Г) 5,0 s

22. При преход на електрона между кои нива на водородния атом се излъчва инфрачервено лъчение?

- А) от 2 към 1
- Б) от 3 към 2
- В) от 4 към 3
- Г) от 4 към 2

23. На илюстрацията схематично е показано запълването на енергетичните зони на две вещества с електрони. Кое от веществата е метал?

- А) веществото 1
- Б) веществото 2
- В) и двете вещества
- Г) нито едно от веществата

24. В циклотрона заредените частици се ускоряват поради:

- А) променливо магнитно поле
- Б) постоянно магнитно поле
- В) променливо електрично поле
- Г) постоянно електрично поле

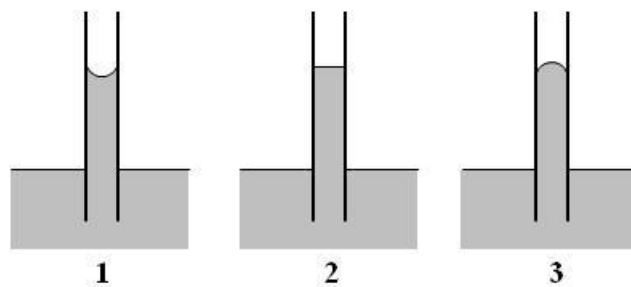
25. В кои от следните приложения НЕ се използват свръхпроводници?

- А) магнитна левитация
- Б) пренасяне на електроенергия без топлинни загуби
- В) електромагнити за силни магнитни полета
- Г) енергоспестяващо осветление

26. Как се определя разстоянието до най-близките до Земята звезди?

- А) по червеното отместване на спектралните им линии
- Б) посредством измерване на годишните им паралакси
- В) чрез радар
- Г) по времето на разпространение на лазерни импулси

27. На коя фигура правилно е означена формата на свободната повърхност на течността в капилярната тръбичка?

- А) фигура 1
- Б) фигура 2
- В) фигура 3
- Г) на нито една от фигурите

28. За да се намалят загубите на топлина от дома, двойните прозорци понякога се запълват с газ, чиито атоми или молекули имат по-малка скорост на топлинно движение, отколкото молекулите на въздуха. Кой от следните газове има такова свойство?

- А) азот
- Б) аргон
- В) водород
- Г) хелий

29. На опаковката на светодиодна (LED) лампа е записано „2500 К“. Какво означава този надпис?

- А) *p-n*-преходът в светодиода е загрят до температура 2500 К.
- Б) Лампата консумира електрична мощност, колкото лампа с волфрамова жичка, загрята до температура 2500 К.
- В) Лампата излъчва светлинен поток, колкото лампа с волфрамова жичка, загрята до температура 2500 К.
- Г) Лампата излъчва светлина с цвят, подобен на цвета на тяло, загрято до температура 2500 К.

30. При кой метод за получаване на електроенергия в атмосферата НЕ се отделят въглеродни емисии?

- А) при изгаряне на битови отпадъци
- Б) във въглишните топлоелектрически централи
- В) в атомните електроцентрали
- Г) в топлоелектрическите централи, използващи природен газ

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО

ФИЗИКА И АСТРОНОМИЯ

20 май 2022 г.

ПРОФИЛИРАНА ПОДГОТОВКА

ВАРИАНТ 1

ЧАСТ 2 (Време за работа - 150 минути)

Отговорите на задачите от 31. до 40. вкл. отбелязвайте в листа за отговори - втора част!

31. Автомобил се движи с постоянна по големина скорост $v = 10 \text{ m/s}$ по завой с форма на дъга от окръжност с радиус $R = 50 \text{ m}$. Разглеждайте автомобила като материална точка.

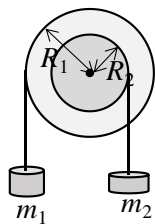
а) Изобразете на чертеж траекторията на автомобила и векторите $\vec{v}$ и $\vec{a}$ съответно на моментната му скорост и на ускорението.

б) Определете големината a на ускорението на автомобила.

32. Радиусът на Луната е $R = 1740 \text{ km}$, а ускорението на свободно падане на повърхността ѝ е $g = 1,6 \text{ m/s}^2$. Гравитационната константа е $G = 6,67 \cdot 10^{-11} \text{ N.m}^2/\text{kg}^2$.

Получете израз за масата M на Луната чрез дадените величини и пресметнете числената ѝ стойност.

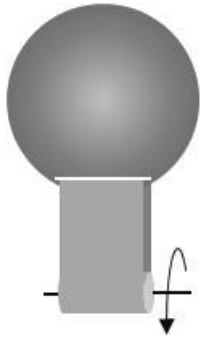
33. Две макари с радиус $R_1 = 10 \text{ cm}$ и $R_2 = 6 \text{ cm}$ съответно са закрепени към обща хоризонтална ос, която може да се върти без триене. На нишка, навита около макарата 1, е окачено тяло с маса $m_1 = 12 \text{ kg}$. Тяло с каква маса m_2 трябва да бъде окачено на макарата 2 така, че системата да бъде в равновесие?

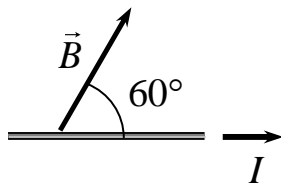
34. Пружинно махало трепти хармонично с период $T = 0,314 \text{ s}$ и с амплитуда $A = 0,020 \text{ m}$. Намерете скоростта v_0 , с която махалото минава през равновесното си положение.

35. На фигурата е показана принципна схема на електростатичния генератор на Ван дер Грааф, с чиято помощ може да се демонстрират много явления от електростатиката. Той се състои от метална сфера с радиус $R = 20$ cm, която се зарежда посредством триене с гумена лента, задвижвана от въртящ се барабан.

До какъв максимален потенциал φ може да бъде заредена сферата, без във въздуха около нея да прескачат искри? Полето на електричен пробив на въздуха е $E = 3,0 \cdot 10^6$ V/m.

36. По праволинеен проводник с дължина $\ell = 15$ cm тече ток $I = 4$ A в показаната на чертежа посока. Проводникът се намира в еднородно магнитно поле с индукция $B = 0,58$ T, сключваща ъгъл $\theta = 60^\circ$ с проводника, както е показано на чертежа.

а) Изобразете на чертеж с подходящ символ или опишете словесно посоката на магнитната сила $\vec{F}$, действаща на проводника.

б) Определете големината F на магнитната сила.

37. Под земята е заровен кабел, по който тече ток $I = 30$ A. С чувствителен магнитометър е установено, че на земната повърхност над кабела индукцията на магнитното поле е $B = 2,0 \cdot 10^{-5}$ T. На каква дълбочина е заровен кабелът?

Магнитната константа (проницаемост на вакуума) е $\mu_0 = 4\pi \cdot 10^{-7}$ T.m/A. Земното магнитно поле не се отчита.

38. В бутилка с обем $V = 60 \text{ л}$ се намира сгъстен въглероден диоксид (CO_2) при налягане $p = 1,66 \cdot 10^6 \text{ Pa}$ и температура $T = 300 \text{ K}$. Моларната маса на газа е $\mu = 44 \text{ g/mol}$. Универсалната газова константа е $R = 8,31 \text{ J/(mol.K)}$.

- а) Какво количество вещество се съдържа в бутилката?
- б) Колко е масата на газа в бутилката?

39. Двигател на Карно работи при температура на нагревателя $t_1 = 100^\circ\text{C}$ и температура на охладителя $t_2 = 0^\circ\text{C}$. За един работен цикъл двигателят получава от нагревателя количество топлина $Q_1 = 500 \text{ J}$.

- а) Колко е КПД на двигателя?
- б) Каква механична работа $A_{\text{дв}}$ извършва двигателят за един цикъл?

40. Успореден сноп монохроматична светлина пада перпендикулярно на дифракционна решетка с константа $d = 1,7 \text{ }\mu\text{m}$. Максимумът от трети порядък се наблюдава под ъгъл $\theta = 60^\circ$ спрямо нормалата към решетката. Колко е дължината λ на светлинната вълна, изразена в нанометри?

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО

ФИЗИКА И АСТРОНОМИЯ

20 май 2022 г.

ПРОФИЛИРАНА ПОДГОТОВКА

ВАРИАНТ 1

Ключ с верните отговори и критерии за оценяване

Задачи с избираем отговор

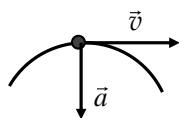
Задача	Верен отговор	Брой точки
1	Г	1
2	Б	1
3	В	1
4	А	1
5	Б	1
6	А	1
7	В	1
8	Б	1
9	А	1
10	Г	1
11	Г	1
12	В	1
13	А	1
14	Г	1
15	Б	1

Задача	Верен отговор	Брой точки
16	А	1
17	Г	1
18	В	1
19	А	1
20	Б	1
21	Г	1
22	В	1
23	А	1
24	В	1
25	Г	1
26	Б	1
27	А	1
28	Б	1
29	Г	1
30	В	1

Задачи с кратък и разширен свободен отговор

31. [3 точки]

а) Примерен чертеж е показан по-долу.

За правилно означени вектори на скоростта и ускорението ..... 1 точка

б) Ускорението е нормално (центростремително):

$$a = \frac{v^2}{R} = \frac{(10 \text{ m/s})^2}{50 \text{ m}} = 2 \text{ m/s}^2$$

Аналитичен израз за ускорението ..... **1 точка**

Числена стойност на ускорението ..... **1 точка**

32. [3 точки]

От закона на Нютон за гравитацията:

$$mg = \frac{GMm}{R^2}$$

$$M = \frac{gR^2}{G} = \frac{1,6 \text{ m/s}^2 \cdot (1,74 \cdot 10^6 \text{ m})^2}{6,67 \cdot 10^{-11} \text{ N} \cdot \text{m}^2/\text{kg}^2} \approx 7,3 \cdot 10^{22} \text{ kg}$$

За прилагане на закона за гравитацията ..... **1 точка**

За аналитичен израз за масата ..... **1 точка**

За числена стойност ..... **1 точка**

33. [3 точки]

За да бъде системата в равновесие, въртящите моменти, приложени към двете макари, трябва да се уравновесяват:

$$m_1 g R_1 = m_2 g R_2$$

$$m_2 = \frac{m_1 R_1}{R_2} = 20 \text{ kg}$$

Условие за равновесие ..... **1 точка**

Аналитичен израз за m_2 ..... **1 точка**

Числена стойност за m_2 ..... **1 точка**

34. [3 точки]

Възможни са два метода на решение – кинематичен и енергетичен.

Кинематичен метод

$$x = A \sin(\omega t)$$

$$v = \omega A \cos(\omega t)$$

Когато $x = 0$, $\cos(\omega t) = 1$. Следователно:

$$v_0 = \omega A$$

$$\omega = \frac{2\pi}{T}$$

$$v_0 = \frac{2\pi A}{T} \approx 0,40 \text{ m/s}$$

Закон за движение ..... **0,5 точки**

Закон за скоростта ..... **0,5 точки**

Връзка между периода и кръговата честота ..... **0,5 точки**

Получаване на израз за v_0 ..... **1 точка**

Числена стойност на v_0 ..... **0,5 точки**

Енергетичен метод

$$\frac{kA^2}{2} = \frac{mv_0^2}{2}$$

$$v_0 = A \sqrt{\frac{k}{m}}$$

$$T = 2\pi \sqrt{\frac{m}{k}}$$

$$v_0 = \frac{2\pi A}{T} \approx 0,40 \text{ m/s}$$

Закон за запазване на енергията при хармонично трептене ..... **1 точка**

Връзка между k , m , и T ..... **0,5 точки**

Получаване на крайния израз за v_0 ..... **1 точка**

Числена стойност на v_0 ..... **0,5 точки**

35. [3 точки]

Зарядите се разпределят равномерно по повърхността на сферата. Затова полето до повърхността на сферата е еквивалентно на поле на точков заряд q , намиращ се в нейния център:

$$E = \frac{kq}{R^2}$$

$$\varphi = \frac{kq}{R}$$

$$\varphi = ER = 6,0 \cdot 10^5 \text{ V} = 600 \text{ kV}$$

Израз за интензитета на полето ..... **1 точка**

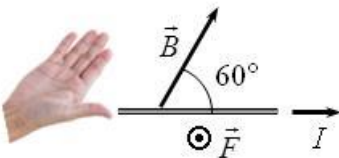
Израз за потенциала на полето ..... **1 точка**

Връзка между потенциала и интензитета на повърхността ..... **0,5 точки**

Числена стойност за потенциала ..... **0,5 точки**

36. [3 точки]

а) Като се използва правилото на изпънатите пръсти на дясната ръка, се вижда, че силата $\vec{F}$ действа от чертежа към нас, както е показано на фигурата със знака $\odot$.

б) От закона на Ампер получаваме:

$$F = IB\ell \sin \theta = 4 \text{ A} \cdot 0,58 \text{ T} \cdot 0,15 \text{ m} \cdot \sqrt{3}/2 \approx 0,30 \text{ N}$$

За чертеж с правилно означена посока на силата или за словесно пояснение, че силата е от чертежа навън ..... **1 точка**

За правилно записана формула на Ампер ..... **1 точка**

За правилен числен отговор ..... **1 точка**

37. [3 точки]

Дадената точка от земната повърхност се намира на разстояние от кабела $r = h$. От закона на Ампер за магнитната индукция на праволинеен проводник следва:

$$B = \frac{\mu_0 I}{2\pi h}$$

$$h = \frac{\mu_0 I}{2\pi B} = \frac{2 \cdot 10^{-7} \text{ T} \cdot \text{m/A} \cdot 30 \text{ A}}{2 \cdot 10^{-5} \text{ T}} = 0,3 \text{ m} = 30 \text{ cm}$$

Записан е законът на Ампер ..... **1 точка**

Посочено е, че $r = h$ ..... **1 точка**

Получена е стойността на h ..... **1 точка**

38. [3 точки]

а) От уравнението на Клапейрон–Менделеев:

$$pV = nRT$$

определяме количеството вещество:

$$n = \frac{pV}{RT} = \frac{1,66 \cdot 10^6 \text{ Pa} \cdot 0,06 \text{ m}^3}{8,31 \text{ J} \cdot \text{mol}^{-1} \cdot \text{K}^{-1} \cdot 300 \text{ K}} \approx 40 \text{ mol}$$

б) Масата на газа е:

$$m = n\mu = 40 \text{ mol} \cdot 0,044 \text{ kg/mol} = 1,76 \text{ kg}$$

Записано е уравнението на Клапейрон–Менделеев ..... **1 точка**

Пресметнат е броят молове ..... **1 точка**

Пресметната е масата ..... **1 точка**

39. [3 точки]

а) Абсолютната температура, съответно на нагревателя и на хладилника, е:

$$T_1 = 373 \text{ K и } T_2 = 273 \text{ K}$$

КПД на двигателя е:

$$\eta = 1 - \frac{T_2}{T_1} \approx 0,27$$

б) От определението за КПД следва:

$$A_{\text{дв}} = \eta Q_1 \approx 134 \text{ J}$$

За превръщане на Целзиевата температура в абсолютна температура ..... **1 точка**

За пресмятане на КПД ..... **1 точка**

За определяне на извършената работа ..... **1 точка**

40. [3 точки]

От уравнението на дифракционната решетка:

$$d \sin \theta = k\lambda$$

В случая $k = 3$, затова получаваме:

$$\lambda = \frac{d \sin \theta}{3} = \frac{1700 \text{ nm} \cdot \sqrt{3}}{3 \cdot 2} \approx 491 \text{ nm}$$

Записано е уравнението на дифракционната решетка ..... **1 точка**

Посочено е, че $k = 3$ ..... **1 точка**

Получена е стойност за λ ..... **1 точка**

До верни решения на задачите може да се достигне, като се използва различен подход. Признават се и всички други верни решения.

Максималният общ брой точки за целия тест е 60. Всеки индивидуален резултат, като брой точки (x) от изпита се определя по формулата $x = \frac{y}{60} 100$, с точност до цяло число, където y е реалният брой точки от теста.